Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

17. svibnja 2017.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Samozaposleni trgovački zastupnici – Direktiva 86/653/EEZ – Provizija trgovačkog zastupnika – Članak 11. – Djelomično neizvršenje ugovora sklopljenog između treće strane i nalogodavca – Posljedice u odnosu na proviziju – Pojam ‚razlog koji se može pripisati nalogodavcu'"

U predmetu C-48/16,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Okresný súd Dunajská Streda (Okružni sud u Dunajskoj Stredi, Slovačka), odlukom od 23. studenoga 2015., koju je Sud zaprimio 27. siječnja 2016., u postupku

ERGO Poisťovňa a.s.

protiv

Alžbete Barlíkove,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: T. von Danwitz, predsjednik vijeća, E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe (izvjestitelj) i C. Lycourgos, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za slovačku vladu, B. Ricziová, u svojstvu agenta,

— za njemačku vladu, T. Henze i M. Hellmann, u svojstvu agenata,

— za Europsku komisiju, K.-P. Wojcik, A. Tokár i L. Malferrari, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 12. siječnja 2017.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: slovački

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 11. Direktive Vijeća 86/653/EEZ od 18. prosinca 1986. o usklađivanju prava država članica u vezi samozaposlenih trgovačkih zastupnika (SL 1986., L 382, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 10., str. 45.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva ERGO Poisťovňa a.s. (u daljnjem tekstu: ERGO) i Alžbete Barlíkove u vezi sa zahtjevom za isplatu iznosa od 11 421,42 eura, koji je društvo ERGO uputilo potonjoj radi povrata provizija.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Druga i treća uvodna izjava Direktive 86/653 glase:

„budući da razlike u nacionalnim pravima, koje se odnose na trgovačko zastupanje, značajno utječu na uvjete tržišnog natjecanja i na provođenje djelatnosti zastupanja unutar [Europske unije], te su štetne kako za zaštitu koja se pruža trgovačkim zastupnicima u odnosu na njihove nalogodavce, tako i za sigurnost trgovačkih poslova; budući da su, štoviše, te razlike takve da u značajnoj mjeri sprečavaju sklapanje i izvršavanje ugovora o trgovačkom zastupanju u kojima nalogodavac i trgovački zastupnici imaju poslovni nastan u različitim državama članicama;

budući da bi se trgovina robom između država članica trebala odvijati pod uvjetima sličnim onima na jedinstvenom tržištu, te da to iziskuje usklađivanje pravnih sustava država članica do one mjere koja osigurava uredno djelovanje zajedničkog tržišta; budući da u tom pogledu kolizijska pravila ne uklanjaju u području trgovačkog zastupanja prethodno opisane nedosljednosti, niti bi to bio slučaj čak i da ih se učini jednoobraznima, te je stoga predloženo neophodno usklađivanje bez obzira na postojanje tih pravila."

4 Članak 1. stavak 2. te direktive određuje:

„Za potrebe ove Direktive ‚trgovački zastupnik' znači samozaposleni posrednik koji ima stalno ovlaštenje za posredovanje pri prodaji ili kupnji robe u ime druge osobe, dalje u tekstu ‚nalogodavca', odnosno za posredovanje i sklapanje takvog posla u ime i za račun nalogodavca."

5 Članak 3. stavak 1. navedene direktive propisuje:

„Trgovački zastupnik mora u obavljanju svojih djelatnosti brinuti o interesima nalogodavca i djelovati pošteno i u dobroj vjeri."

6 Članak 4. stavak 1. iste direktive glasi:

„Nalogodavac mora u svojim odnosima s trgovačkim zastupnikom, djelovati pošteno i u dobroj vjeri."

7 Poglavlje III. Direktive 86/653, naslovljeno „Naknada", među ostalim sadržava pravila koja se primjenjuju kada je trgovački zastupnik plaćen provizijom. U skladu s člankom 6. stavkom 2. te direktive, „[b]ilo koji dio naknade koji je promjenjiv s obzirom na broj ili vrijednost poslova" smatra se provizijom u smislu spomenute direktive.

8 Članak 7. stavak 1. navedene direktive glasi:

„Trgovački zastupnik ima pravo na proviziju za trgovački posao sklopljen tijekom razdoblja koje obuhvaća ugovor o zastupanju:

(a) ako je posao sklopljen zbog njegovog posredovanja;

ili

(b) ako je posao sklopljen s trećom osobom koju je prethodno pridobio kao stranku za sklapanje istovrsnih poslova."

9 Članak 10. stavak 1. iste direktive propisuje:

„Provizija dospijeva čim se ostvari, i u mjeri u kojoj nastupi jedna od sljedećih okolnosti:

(a) nalogodavac je izvršio posao; ili

(b) nalogodavac je trebao, u skladu sa svojim sporazumom s trećom stranom, izvršiti posao; ili

(c) treća strana je izvršila posao."

10 Članak 11. Direktive 86/653 određuje:

„1. Pravo na proviziju može se ukinuti samo ako i u mjeri u kojoj:

— je utvrđeno da se ugovor između treće strane i nalogodavca neće izvršiti,

— i

— razlog takve situacije se ne može pripisati nalogodavcu.

2. Provizija koju je trgovački zastupnik već primio vraća se ako je pravo na proviziju ukinuto.

3. Sporazumi koji odstupaju od stavka 1. ovog članka na štetu trgovačkog zastupnika nisu dopušteni."

Slovačko pravo

Trgovački zakonik

11 Članak 642. Obchodný zákonník (Trgovački zakonik), koji se odnosi na ugovor o posredovanju, određuje:

„Ugovorom o posredovanju posrednik se obvezuje obavljati djelatnost koja zainteresiranoj osobi omogućava da sklopi ugovor s trećom stranom, a zainteresirana osoba se obvezuje posredniku platiti naknadu (proviziju)."

12 Direktiva 86/653 prenesena je u slovačko pravo člankom 652. i sljedećim Trgovačkog zakonika. Članak 652. stavak 1. istog zakonika propisuje:

„Ugovorom o trgovačkom zastupanju trgovački zastupnik se obvezuje za nalogodavca obavljati djelatnost koja prethodi sklapanju određenih vrsta ugovora (‚poslova') ili posredovati i sklapati takve poslove u ime i za račun nalogodavca, a nalogodavac se obvezuje trgovačkom zastupniku platiti proviziju."

13 Članak 660. stavci 1. i 2. istog zakonika određuje:

„1. Provizija […] dospijeva kada nastupi jedna od sljedećih okolnosti:

(a) nalogodavac je ispunio obvezu koja proizlazi iz posla; ili

(b) nalogodavac je trebao […] ispuniti obvezu koja proizlazi iz posla; ili

(c) treća strana je ispunila obvezu koja proizlazi iz posla.

2. Provizija dospijeva najkasnije nakon što je treća strana izvršila svoj dio obveze, odnosno trebala ga je izvršiti ako je nalogodavac izvršio svoj dio obveze. Međutim, ako treća strana mora ispuniti svoju obvezu tek nakon isteka razdoblja od šest mjeseci od sklapanja ugovora, trgovački zastupnik ostvaruje pravo na proviziju nakon sklapanja tog ugovora."

14 Članak 662. stavci 1. i 3. Trgovačkog zakonika određuje:

„1. Pravo na proviziju prestaje samo ako se utvrdi da se ugovor između treće strane i nalogodavca neće izvršiti i ako neizvršenje nije posljedica okolnosti za koje je nalogodavac odgovoran, osim ako je ugovorom određeno drukčije.

[…]

3. Prestanak prava na proviziju u smislu stavka 1. može se sporazumno urediti drukčije samo u korist trgovačkog zastupnika."

Građanski zakonik

15 Članak 801. stavci 1. i 2. Občiansky zákonník (Građanski zakonik) određuje:

„1. Ugovor o osiguranju prestaje ako premija za prvo razdoblje osiguranja ili jednokratna premija nije plaćena u roku od tri mjeseca od datuma njezina dospijeća.

2. Ugovor o osiguranju prestaje ako premija za daljnje razdoblje nije plaćena u roku od jednog mjeseca od datuma na koji je osiguravatelj dostavio poziv na plaćanje, pod uvjetom da premija nije plaćena prije dostave tog poziva […]".

Glavni postupak i prethodna pitanja

16 ERGO, društvo koje posluje u sektoru osiguranja, i A. Barlíková sklopili su 13. ožujka 2012. ugovor koji su naslovili „ugovor o posredovanju s vezanim financijskim zastupnikom" (u daljnjem tekstu: sporni ugovor). Taj ugovor upućivao je na članak 642. Trgovačkog zakonika.

17 Spomenutim ugovorom A. Barlíková obvezala se obavljati djelatnost „posredovanja u sektoru osiguranja" u korist društva ERGO. Ta djelatnost sastojala se među ostalim od slanja ponuda potencijalnim klijentima radi sklapanja ugovora o osiguranju koje je nudilo to društvo. A. Barlíková također je bila ovlaštena sklapati te ugovore u ime i za račun društva ERGO.

18 A. Barlíková je kao naknadu za sklapanje svakog ugovora o osiguranju primala proviziju koja se sastojala od određenog postotku iznosa premije ili godišnje premije osiguranja. Imala je pravo da joj se ta provizija isplati unaprijed od trenutka sklapanja ugovora s klijentom. Međutim, pravo na proviziju postajalo je konačno samo ako ugovor o osiguranju nije raskinut prije isteka tri godine ili pet godina.

19 Osim toga, spornim ugovorom određeno je da ako klijent ne plaća premije tijekom nekoliko prvih mjeseci izvršenja ugovora o osiguranju, to dovodi do prestanka prava na proviziju, a neplaćanje nakon prva tri mjeseca izvršenja tog ugovora ima za posljedicu razmjerno smanjenje iznosa provizije.

20 A. Barlíková pronašla je nekoliko klijenata za društvo ERGO. U skladu sa spornim ugovorom, pri sklapanju ugovora o osiguranju sa spomenutim klijentima unaprijed je primila provizije na koje je imala pravo. Međutim, tri do šest mjeseci nakon potpisivanja tih ugovora o osiguranju, neki su klijenti prestali plaćati premije koje su se odnosile na spomenute ugovore, te nisu postupili u skladu s pozivom na plaćanje dugovanih iznosa koje je poslalo društvo ERGO. Ti su ugovori stoga prestali *ex lege* u skladu s člankom 801. Građanskog zakonika. Neki su klijenti obavijestili društvo ERGO da su prestali plaćati spomenute premije nakon što su izgubili povjerenje koje su u početku imali u to društvo, zbog toga što je prema njima postupalo nekorektno.

21 Nakon prestanka predmetnih ugovora o osiguranju, društvo ERGO zatražilo je od A. Barlíkove da u skladu sa spornim ugovorom vrati provizije koje su joj unaprijed isplaćene s osnove tih ugovora o osiguranju, u ukupnom iznosu od 11 421,42 eura. Budući da A. Barlíková nije vratila taj iznos, društvo ERGO podnijelo je pred Okresný súd Dunajská Streda (Okružni sud u Dunajskoj Stredi, Slovačka) zahtjev za isplatu spomenutog iznosa.

22 A. Barlíková tvrdila je pred tim sudom da se razlog prestanka spomenutih ugovora o osiguranju može pripisati društvu ERGO. Naime, iz dopisa koje je nekoliko klijenata uputilo tom društvu proizlazi da ono prema njima nije postupalo korektno, osobito jer je od njih zahtijevalo da odgovore na mnogobrojna pitanja, iako je ugovor o osiguranju bio sklopljen, i jer im je slalo opomene za plaćanje premija koje su već bile podmirene.

23 Sud koji je uputio zahtjev u tim okolnostima želi utvrditi protive li se članku 662. Trgovačkog zakonika, koji prenosi članak 11. Direktive 86/653, odredbe spornog ugovora u skladu s kojima neplaćanje premija predviđenih ugovorom sklopljenim između nalogodavca i treće strane dovodi, ovisno o slučaju, do prestanka prava na proviziju ili smanjenja iznosa te provizije razmjerno razdoblju izvršenja tog ugovora.

24 U tom se kontekstu sud koji je uputio zahtjev pita, s jedne strane, omogućuje li članak 11. stavak 1. prva alineja te direktive da se u obzir uzmu posebna obilježja dugoročnih ugovora. U tom pogledu ističe da spomenuta direktiva ne obuhvaća slučaj djelomičnog neizvršenja ugovora. S druge strane, sud koji je uputio zahtjev smatra da treba pojasniti pojam „mogućnost pripisivanja nalogodavcu" u smislu članka 11. stavka 1. druge alineje te direktive. Prema njegovu mišljenju, takvo pojašnjenje važno je u predmetnom slučaju zbog posebnih pravila koja se primjenjuju na prestanak ugovora o osiguranju utvrđenih u članku 801. stavku 2. Građanskog zakonika. Na temelju te odredbe ugovaratelji osiguranja mogu okončati ugovore neplaćanjem dugovanih premija, pri čemu se mogu koristiti i redovitim načinima prestanka važenja ugovora, poput raskida i otkaza. U pravnom smislu razlog za prestanak ugovora temelji se na neplaćanju premija, što predstavlja povredu obveza ugovaratelja osiguranja. Međutim, to neplaćanje može se objasniti drugim okolnostima zbog kojih je ugovaratelj osiguranja postupio na taj način.

25 U tim je okolnostima Okresný súd Dunajská Streda (Okružni sud u Dunajskoj Stredi, Slovačka) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1.

Treba li izraz ‚ugovor između treće strane i nalogodavca neće [se] izvršiti' iz članka 11. Direktive Vijeća 86/653 tumačiti na način da obuhvaća:

(a) potpuno neizvršenje ugovora, odnosno to da ni nalogodavac ni treća strana čak ni djelomično ne izvrše ono što je određeno u ugovoru, ili

(b) čak i djelomično neizvršenje ugovora, odnosno to da se, primjerice, ne dosegne određeni opseg prometa ili da ugovor ne traje predviđeno vrijeme?

2. Ako je točno tumačenje iz točke (b) prvog pitanja, treba li članak 11. stavak 2. Direktive 86/653 tumačiti na način da odredba ugovora o trgovačkom zastupanju prema kojoj zastupnik mora vratiti razmjerni dio svoje provizije ako se ugovor između nalogodavca i treće strane ne izvrši u predviđenom opsegu, odnosno u opsegu određenom ugovorom o trgovačkom zastupanju, ne predstavlja odstupanje na štetu trgovačkog zastupnika?

3. Treba li, u slučaju poput onog iz glavnog postupka, kada se ocjenjuje ‚[mogućnost pripisivanja] nalogodavcu' u smislu članka 11. stavka 1. druge alineje Direktive 86/653:

(a) uzeti u obzir samo pravne razloge koji izravno dovode do prestanka ugovora (primjerice, prestanak ugovora jer treća strana nije izvršila ugovornu obvezu), ili

(b) treba uzeti u obzir i to jesu li ti pravni razlozi nastali zbog postupanja nalogodavca u pravnom odnosu s tom trećom stranom, zbog kojega je ta treća strana izgubila povjerenje u nalogodavca i posljedično povrijedila obvezu iz ugovora s nalogodavcem?"

Nadležnost Suda

26 Najprije treba istaknuti, s jedne strane, da, kao što to proizlazi iz zahtjeva za prethodnu odluku, ERGO pred sudom koji je uputio zahtjev tvrdi da Direktiva 86/653 nije primjenjiva na predmet u glavnom postupku, s obzirom na to da je sporni ugovor, uzimajući u obzir njegov naziv i upućivanje u njemu na članak 642. Trgovačkog zakonika, ugovor o posredovanju, a ne ugovor o trgovačkom zastupanju.

27 U tom je smislu dovoljno utvrditi da iz tog zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je stajalište suda koji je uputio zahtjev da sporni ugovor treba smatrati ugovorom o trgovačkom zastupanju, a ne ugovorom o posredovanju. Ova se presuda stoga temelji na potonjoj pretpostavci.

28 S druge strane, treba istaknuti da je točno da taj ugovor ne ulazi u područje primjene Direktive 86/653, koja se u skladu s definicijom pojma „trgovački zastupnik" iz njezina članka 1. stavka 2., primjenjuje samo na trgovačke zastupnike koji imaju stalno ovlaštenje za posredovanje pri prodaji ili kupnji robe, odnosno za posredovanja i sklapanje takvog posla. Trgovački zastupnik čija se djelatnost sastoji, kao što je to slučaj u predmetu iz glavnog postupka, od posredovanja pri prodaji usluga osiguranja i sklapanja takvih poslova stoga nije obuhvaćen definicijom iz tog članka 1. stavka 2.

29 Međutim, iz ustaljene sudske prakse proizlazi da kada nacionalno zakonodavstvo za situacije potpuno unutarnje naravi usvoji jednaka rješenja kao i ona koja postoje u pravu Unije, osobito kako bi se izbjegla diskriminacija domaćih državljana ili eventualna narušavanja tržišnog natjecanja, ili pak osigurala primjena jedinstvenog postupka u usporedivim situacijama, postoji određeni interes da se, radi izbjegavanja budućih razlika u tumačenju, odredbe i pojmovi iz prava Unije jednako tumače, bez obzira na okolnosti u kojima ih treba primijeniti (presuda od 3. prosinca 2015., Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, t. 17. i navedena sudska praksa).

30 S tim u vezi, sud koji je uputio zahtjev napomenuo je da je svjestan činjenice da se spor koji se pred njim vodi nalazi izvan područja primjene prava Unije. Međutim, pozivajući se na presudu Suda od 16. ožujka 2006., Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176), naveo je da se zahtjevi Direktive 86/653 primjenjuju na predmetni slučaj, koji se odnosi na ugovor o trgovačkom zastupanju u vezi s uslugama osiguranja.

31 Kao što je navedeno u točki 12. ove presude, Direktiva 86/653 prenesena je u slovačko pravo člankom 652. i sljedećim Trgovačkog zakonika. Kao što je to napomenula slovačka vlada, ti članici nisu ograničeni na prodaju ili kupnju robe, nego se također odnose na ugovore o pružanju usluga. Iz toga slijedi da je slovački zakonodavac, time što je na taj način u nacionalno pravo prenio odredbe te direktive, namjeravao osigurati jednako postupanje prema ugovorima o zastupanju koji se odnose na robu i onima koji se odnose na usluge.

32 Stoga treba napomenuti da je Sud nadležan odlučivati o ovom zahtjevu za prethodnu odluku.

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

33 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 11. stavak 1. prvu alineju Direktive 86/653 tumačiti na način da se ne odnosi samo na slučaj potpunog neizvršenja ugovora između nalogodavca i treće strane nego i na slučaj djelomičnog neizvršenja tog ugovora, poput situacije u kojoj se ne dosegne određeni opseg prometa ili spomenuti ugovor ne traje predviđeno vrijeme.

34 U većini jezičnih verzija članak 11. stavak 1. prva alineja te direktive propisuje da pravo na proviziju može prestati samo „ako i u mjeri u kojoj" je utvrđeno da se ugovor između treće osobe i nalogodavca neće izvršiti.

35 Korištenje izraza „u mjeri u kojoj" znači da se u svrhu utvrđivanja je li pravo na proviziju ukinuto treba uzeti u obzir razmjer u kojem ugovor nije izvršen. Stoga se iz korištenja tog izraza može zaključiti da se članak 11. stavak 1. prva alineja spomenute direktive odnosi na slučajeve potpunog neizvršenja i na slučajeve djelomičnog neizvršenja ugovora.

36 Međutim, češka, latvijska i slovačka jezična verzija članka 11. stavka 1. Direktive 86/653 ne sadržavaju izraz koji bi se mogao prevesti kao „u mjeri u kojoj".

37 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, odredbe prava Unije treba tumačiti i primjenjivati na ujednačen način, s obzirom na ostale verzije sastavljene na svim jezicima Unije. U slučaju nepodudarnosti različitih jezičnih verzija nekog teksta prava Unije predmetnu odredbu treba tumačiti s obzirom na opću strukturu i cilj propisa čiji je ona dio (presuda od 1. ožujka 2016., Alo i Osso, C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, t. 27.).

38 Slijedi da, uzimajući u obzir nepodudarnosti navedene u točki 36. ove presude, članak 11. stavak 1. prvu alineju Direktive 86/653 treba tumačiti s obzirom na opću strukturu i cilj te direktive.

39 Kao prvo, što se tiče opće strukture Direktive 86/653, njezin članak 7. stavak 1. predviđa da trgovački zastupnik ima pravo na proviziju, među ostalim, ako je posao sklopljen zbog njegova posredovanja. Međutim, članak 10. stavak 1. spomenute direktive precizira da provizija dospijeva „čim […] i u mjeri u kojoj" je posao izvršen ili je trebao biti izvršen. Točno je da se nikakav zaključak ne može izvesti iz uporabe izraza „u mjeri u kojoj" jer se taj izraz ne koristi u svim jezičnim verzijama te odredbe.

40 Međutim, iz tumačenja članka 7. stavka 1. u vezi s člankom 10. stavkom 1. Direktive 86/653 proizlazi da iako trgovački zastupnik ima pravo na proviziju za poslove koje nalogodavac sklopi s klijentima koje je on pronašao, to pravo se ostvaruje tek u trenutku izvršenja predmetnih poslova ili u trenutku kada su ti poslovi trebali biti izvršeni. Iz toga se također može zaključiti da provizija dospijeva usporedno s tim izvršenjem, koje je u slučaju ugovora koji su dugoročni i kod kojih se izvršenje ponavlja, poput ugovora o osiguranju o kojima je riječ u glavnom postupku, raspoređeno u vremenskim razmacima. Međutim, iako provizija dospijeva samo u razmjeru u kojem su ti poslovi izvršeni, pravo na proviziju prestaje u mjeri u kojoj ti poslovi nisu bili izvršeni. Članak 11. stavak 1. prvu alineju te direktive stoga treba tumačiti na način da se također odnosi na slučajeve djelomičnog neizvršenja ugovora sklopljenog između nalogodavca i treće strane.

41 Kao drugo, što se tiče cilja Direktive 86/653, treba podsjetiti da iz njezine druge i treće uvodne izjave proizlazi da je jedan od njezinih ciljeva zaštititi trgovačke zastupnike u njihovim odnosima s nalogodavcem (vidjeti u tom smislu presudu od 3. prosinca 2015., Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, t. 23.).

42 Međutim, iz članka 3. stavka 1. i članka 4. stavka 1. te direktive proizlazi da trgovački zastupnik i nalogodavac moraju djelovati pošteno i u dobroj vjeri u svojim uzajamnim odnosima. Isto tako, iz članka 10. stavka 1. spomenute direktive slijedi da je zakonodavac namjeravao dospijeće provizije uvjetovati izvršenjem ugovora, a ne njegovim sklapanjem.

43 Međutim, tumačenje članka 11. stavka 1. prve alineje Direktive 86/653 na način da se odnosi isključivo na slučajeve potpunog neizvršenja ugovora bilo bi protivno cilju odredbi te direktive navedenih u prethodnoj točki ove presude kao i spomenutoj direktivi općenito ako bi se, kada je riječ o dugoročnim ugovorima, poput ugovora o osiguranju iz glavnog postupka, trgovačkom zastupniku jamčila cjelokupna njegova provizija od početka izvršenja tih ugovora a da se ne uzme u obzir moguće djelomično neizvršenje tih ugovora.

44 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti da članak 11. stavak 1. prvu alineju Direktive 86/653 treba tumačiti na način da se ne odnosi samo na slučaj potpunog neizvršenja ugovora između nalogodavca i treće strane nego i na slučaj djelomičnog neizvršenja tog ugovora, poput situacije u kojoj se ne dosegne određeni opseg prometa ili spomenuti ugovor ne traje predviđeno vrijeme.

Drugo pitanje

45 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 11. stavke 2. i 3. Direktive 86/653 tumačiti na način da odredba ugovora o trgovačkom zastupanju prema kojoj zastupnik mora vratiti razmjerni dio svoje provizije u slučaju djelomičnog neizvršenja ugovora između nalogodavca i treće strane predstavlja „odstupanje na štetu trgovačkog zastupnika" u smislu članka 11. stavka 3. te direktive.

46 S tim u vezi treba napomenuti da članak 11. stavak 3. Direktive 86/653 zabranjuje sporazumno odstupanje od njezina članka 11. stavka 1. na štetu trgovačkog zastupnika.

47 Međutim, činjenica da ugovor o trgovačkom zastupanju obvezuje trgovačkog zastupnika da vrati razmjerni dio svoje provizije u slučaju da dođe do samo djelomičnog izvršenja ugovora između nalogodavca i treće strane načelno se ne može smatrati „odstupanjem na štetu trgovačkog zastupnika" u smislu članka 11. stavka 3. Direktive 86/653. Naprotiv, ta obveza u skladu je sa zahtjevima članka 11. stavaka 1. i 2. te direktive.

48 Naime, iz odgovora na prvo pitanje proizlazi da članak 11. stavak 1. prvu alineju Direktive 86/653 treba tumačiti na način da pravo na proviziju trgovačkog zastupnika može prestati i u slučaju kada je ugovor između nalogodavca i treće strane djelomično izvršen. Osim toga, na temelju članka 11. stavka 2. te direktive, provizija koju je trgovački zastupnik već primio vraća se ako je pravo na proviziju prestalo. Iz toga slijedi da se u skladu s tim odredbama trgovačkog zastupnika može obvezati da vrati već isplaćene provizije, u mjeri u kojoj ugovor između nalogodavca i klijenta nije izvršen.

49 Međutim, valja napomenuti, s jedne strane, da obveza vraćanja provizije mora biti strogo razmjerna opsegu neizvršenja ugovora. Obveza vraćanja dijela provizije koji je razmjerno veći od opsega tog neizvršenja predstavljala bi odstupanje na štetu trgovačkog zastupnika, koje je zabranjeno člankom 11. stavkom 3. Direktive 86/653. Međutim, moguće je odstupanje u korist trgovačkog zastupnika koje bi se sastojalo od vraćanja dijela provizije koji je razmjerno manji od opsega neizvršenja ugovora.

50 S druge strane, iz članka 11. stavka 3. Direktive 86/653 proizlazi da nije moguće ugovorno odstupiti od drugog uvjeta utvrđenog člankom 11. stavkom 1. te direktive, na temelju kojeg pravo ne proviziju prestaje samo ako se razlog neizvršenja ugovora ne može pripisati nalogodavcu. Ugovorna odredba koja bi predviđala prestanak prava na proviziju u situaciji u kojoj ugovor nije izvršen zbog razloga koji se mogu pripisati nalogodavcu bila bi stoga protivna tom članku 11. stavku 3.

51 S obzirom na prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da članak 11. stavke 2. i 3. Direktive 86/653 treba tumačiti na način da odredba ugovora o trgovačkom zastupanju prema kojoj zastupnik mora vratiti razmjerni dio svoje provizije u slučaju djelomičnog neizvršenja ugovora između nalogodavca i treće strane ne predstavlja „odstupanje na štetu trgovačkog zastupnika" u smislu tog članka 11. stavka 3. ako je dio provizije koji se mora vratiti razmjeran opsegu neizvršenja spomenutog ugovora i pod uvjetom da se razlog za to neizvršenje ne može pripisati nalogodavcu.

Treće pitanje

52 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 11. stavak 1. alineju 1. Direktive 86/653 tumačiti na način da se pojam „razlog koji se može pripisati nalogodavcu" odnosi samo na pravne razloge koji su izravno uzrokovali prestanak ugovora između nalogodavca i treće strane ili se taj pojam odnosi na sve pravne i činjenične okolnosti pripisive nalogodavcu zbog kojih taj ugovor nije izvršen.

53 U tom pogledu treba podsjetiti da je, prema odluci kojom je upućeno prethodno pitanje, neizvršenje ugovora o osiguranju koje je dovelo, kako tvrdi društvo ERGO, do prava na povrat provizija koje je primila A. Barlíková posljedica činjenice da neki klijenti nisu platili premije povezane sa spomenutim ugovorima. Na temelju slovačkog prava, sama ta okolnost u skladu s člankom 801. Građanskog zakonika dovodi do raskida predmetnih ugovora *ex lege*. Međutim, prema sudu koji je uputio zahtjev, u predmetnom slučaju razlog za neplaćanje spomenutih premija gubitak je povjerenja u nalogodavca, koji je pokazao „manjak profesionalizma" u odnosu prema tim klijentima.

54 Pojam „razlog koji se može pripisati nalogodavcu" nije definiran u Direktivi 86/653. Kao što je to naveo nezavisni odvjetnik u točki 53. svojeg mišljenja, u nekim jezičnim verzijama te direktive, osobito u francuskoj jezičnoj verziji, članak 11. stavak 1. druga alineja formuliran je na neutralan način i samo upućuje na ideju prema kojoj se neizvršenje ugovora sklopljenog s trećom stranom ne može pripisati nalogodavcu. S druge strane, u drugim jezičnim verzijama te direktive, osobito u slovačkoj verziji, ta odredba upućuje na ideju krivnje nalogodavca.

55 Slijedi da, uzimajući u obzir nepodudarnosti navedene u točki 37. ove presude, članak 11. stavak 1. prvu alineju Direktive 86/653 treba tumačiti s obzirom na opću strukturu i cilj te direktive.

56 U točkama 41. i 42. ove presude bilo je navedeno da je cilj spomenute direktive, među ostalim, zaštititi trgovačkog zastupnika i da se u njoj upućuje na odnose između trgovačkog zastupnika i nalogodavca koji se temelje na povjerenju i dobroj vjeri. Uvjet da do neizvršenja ne smije doći zbog razloga koji se mogu pripisati nalogodavcu pridonosi postizanju tih ciljeva na način da sprečava da nalogodavac bude oslobođen svoje obveze plaćanja provizije agentu u slučaju da posao nije izvršen zbog njega.

57 Uska definicija pojma „razlog koji se može pripisati nalogodavcu", koja bi se odnosila samo na pravne razloge koji su izravno uzrokovali raskid ugovora, neovisno o činjeničnim ili pravnim okolnostima koje objašnjavaju taj raskid, ne bi bila u skladu sa spomenutim ciljevima. Naime, takva uska definicija ne bi omogućila da se ocjeni je li ugovor u stvarnosti raskinut zbog nalogodavca, ni treba li se razlog za neizvršenje ugovora pripisati njemu. Slijedom toga, postojale bi situacije u kojima bi nalogodavac mogao izbjeći plaćanje provizije, iako je taj raskid posljedica njegova vlastitog postupanja.

58 Takve bi situacije osobito stvorilo zakonodavstvo poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, koje predviđa da neplaćanje premija u sukladu s člankom 801. Građanskog zakonika dovodi do prestanka *ex lege* predmetnih ugovora o osiguranju. Naime, na temelju takvog zakonodavstva do raskida ugovora dolazi zbog neizvršenja ugovornih obveza treće strane koja je prestala plaćati premije povezane s tim ugovorom, pri čemu se međutim ne uzima u obzir razlog prestanka plaćanja.

59 Iz toga slijedi da se pojam „razlog koji se može pripisati nalogodavcu" iz članka 11. stavka 1. druge alineje Direktive 86/653 ne može odnositi samo na pravne razloge koji su izravno uzrokovali raskid ugovora nego se odnosi na razloge koji su doveli do tog raskida, koje nacionalni sud mora ocijeniti na temelju svih relevantnih pravnih i činjeničnih okolnosti kako bi se utvrdilo je li do neizvršenja došlo zbog razloga koji se može pripisati nalogodavcu.

60 Slijedom navedenog, što se tiče konkretno činjeničnog stanja o kojem je riječ u glavnom postupku, kako bi se odlučilo o zahtjevu za naknadu provizija koji je podnijelo društvo ERGO i o eventualnom prestanku prava na proviziju A. Barlíkove, sud koji je uputio zahtjev mora uzeti u obzir sve činjenice u predmetnom slučaju, a ne samo činjenicu da osiguranici nisu ispunili svoju obvezu plaćanja premija povezanih sa sklopljenim ugovorima o osiguranju, kako bi utvrdio je li do neizvršenja tih ugovora došlo zbog razloga koji se može pripisati tom društvu.

61 S obzirom na prethodna razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti da članak 11. stavak 1. drugu alineju Direktive 86/653 treba tumačiti na način da se pojam „razlog koji se može pripisati nalogodavcu" ne odnosi samo na pravne razloge koji su izravno uzrokovali prestanak ugovora između nalogodavca i treće strane nego na sve pravne i činjenične okolnosti pripisive nalogodavcu zbog kojih taj ugovor nije izvršen.

Troškovi

62 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

1. **Članak 11. stavak 1. prvu alineju Direktive Vijeća 86/653/EZ od 18. prosinca 1986. o usklađivanju prava država članica u vezi samozaposlenih trgovačkih zastupnika treba tumačiti na način da se ne odnosi samo na slučaj potpunog neizvršenja ugovora između nalogodavca i treće strane nego i na slučaj djelomičnog neizvršenja tog ugovora, poput situacije u kojoj se ne dosegne određeni opseg prometa ili spomenuti ugovor ne traje predviđeno vrijeme.**

2. **Članak 11. stavke 2. i 3. Direktive 86/653 treba tumačiti na način da odredba ugovora o trgovačkom zastupanju prema kojoj zastupnik mora vratiti razmjerni dio svoje provizije u slučaju djelomičnog neizvršenja ugovora između nalogodavca i treće strane ne predstavlja „odstupanje na štetu trgovačkog zastupnika" u smislu tog članka 11. stavka 3., ako je dio provizije koji se mora vratiti razmjeran opsegu neizvršenja spomenutog ugovora i pod uvjetom da se razlog za to neizvršenje ne može pripisati nalogodavcu.**

3. **Članak 11. stavak 1. drugu alineju Direktive 86/653 treba tumačiti na način da se pojam „razlog koji se može pripisati nalogodavcu" ne odnosi samo na pravne razloge koji su izravno uzrokovali prestanak ugovora između nalogodavca i treće strane nego na sve pravne i činjenične okolnosti pripisive nalogodavcu zbog kojih taj ugovor nije izvršen.**

Potpisi